

Йордан Йовков

Хермина

Докато минавахме през селото, конете бързо препускаха, каруцата дрънчеше и аз, седнал на един чувал със сено, подскачах и се полюлявах ту на една, ту на друга страна. Но вън от селото конете като че отведнъж отмаяха и тръгнаха полека. Лъхна ни студен вятър, полето беше замъглено. Вляво, доста надалеч и усамотено, се виждаше някаква ограда и в нея нещо като паметник от освободителната война, каквито има много из Добруджа.

Погледнах коларя: той току подръпваше юздите, викаше и размахваше камшика над конете, но нито ги удряше, нито пък му се щеше, както се виждаше, да вървят по-бързо. Пътят наистина беше поразкалян, но конете бяха доста якички и ако ги удареше, биха тръгнали по-живо. Но той само викаше и крадешката изпод око поглеждаше към мене. Като забеляза, че го гледам, като разбра навярно и какво мисля, той се извърна и като правеше лицето си колкото се може по-загрижено, каза:

– Слаб добитък, ваша милост! Нямах с що да го назобиш ки! Ичумик, овес – сичко прибраха за войската. Хайде, Арап, хайде! Дий!... А комендантината... хм... комендантината... Ти, кай, се преструваш. Какво ще се преструвам, казвам си правата: мръкне ли, не виждам, ако щеш, бръкни с пръст в очите ми, не виждам. Кокоша слепота имам.

– Добре де – рекох. – Нали ти казах, няма да закъснеем.

– А в друго село ще ходим ли?

– В друго село няма да ходим. Как се казваш?

– Васил, Васил Ненов ме казват. Другаде няма да ходим, кайш. И рано ще се върнем, а? Сполай ти, ваша милост.

Лицето му се разведри. Имаше черно, сипаничево лице и – нещо рядко между селяните – оставил си беше брада, малка и рядка, тук-таме прошарена вече. По очите се познаваше, че е добряк, но не знаеше с какъв човек има работа, а, от друга страна, наплашен от ангария, правеше се по-отчаян, за да му повярват, че наистина страда от кокоша слепота.

– Мене Васил ме казват, Васил Ненов. Хайде, Арап, дий! Ваша милост, тук да караме полека, че като излезем баиря... а, може ли?

– Може, може. Полека карай. Бърза работа нямаме.

Лицето му светна още повече и той едвам сега се показа такъв, какъвто си е.

– Васил ме казват – подзе весело той, – Васил Протестантината. Тъй ме прекоросват. Какъв протестантин съм аз! Никакъв протестантин не съм, християнин съм, като всички. Ама държа за правдината и всекиму думам право в очите. Аз и на кмета, и на попа казвам. Дядо попе, казвам, ти какво правиш – все пари, пари. Ами че ти трябва да ни

наставяш, ти си ни светилника. В евангелието, думам, как пише: „Не туряй свещта под крината, а отгоре крината, че да свети!“ Тъй им думам. А те – протестантин...

Пред нас се показа каруца и докато мислехме, че е още далеч, изведнъж порасна, порасна, излезе из мъглата и два хубави черни коня профучаха като фъртуна покрай нас. В каруцата седеше пълен човек, погледна ни и лениво попипа калпака си, за да поздрави.

– Немец е, от наше село е – каза бай Васил. – Нали половината от наше село са немци? Тоя се казваше Йоан Фердинандов, богат е. Ама виждаш ли го какъв е? Голям човек, едър човек. Аз, какъвто съм дребен, само от единия крачол на панталоните му цял ще се облека.

Той се обърна и за въртя камшика, без да удари нито единия, нито другия кон.

– Тия немци – продължи той, – добри хора са, кротки хора. Само, как да ви кажа, не работят като нас. Той, немеца, сутрин ще стане, ще закуси с хляб и масло, ще попуши с лулата и хе, като подскочи слънце, ще иде на работа. Стане ли дванайсет часа, ще се наяде, ще почива и в два пак започва. Също като чиновници. А ний – нас ни дай да се борим с работата, като мечки. Леснина не търсим. И затъ, ако не се утрепим, както трябва, нито разбираме, че сме работили, нито хляба ни е сладък. Тъй сме ний българите...

Аз слушах и се усмихвах, но не казвах нищо. Това като че не се хареса на бай Василя, той ме поизгледа, усмихна се и пак започна:

– Тоя, Йоан Фердинандов, големият, дето го срещнахме, отива веднъж в Добрич и слиза в хотел „Зора“. Вечерта си отива в стаята, ляга си и, нали е тежък човек, кревата – прас! Счупва се. Ами, счупва се! Дохожда хотелиерът – ти, кай, ще ми платиш кревата. Как, казва Йоан Фердинандов, аз не съм ли пътник, аз не съм ли си платил?... Комендия!

Разбрах, че бай Васил ме залъгва, за да може да кара по-полека, обърнах се и погледнах настрани: ето го паметника. Дошли сме до него, без да усетим. Както винаги се случва, всичко изглеждаше не тъй, както се виждаше отдалеч: оградата беше много по-широка, самият паметник – много по-висок, от хубав, малко посивял камък. Не беше руски паметник, а гроб. Отпред на паметника се виждаше някаква фотография.

– Чий е тоя паметник, бай Василе?

– На едно момиче, на един немец. Уби се само. Отрови се.

– Отрови ли се! Но тук... и други гробове има.

– Те са нови. Там седем руски офицери са погребани. Тях скоро ги

погребаха, през денеси, след битката.

– Но защо се отрови туй момиче?

– Защо. За нищо. А голяма афера беше то!

Той се обърна, настани се по-добре и като го видях как е доволен, че има нов повод да кара полека и да не мъчи кончетата си, дадох му цигара, запуших и аз.

– Голяма афера беше то! – започна бай Васил. – Оттогаз има-няма четири-пет години. Туй момиче беше на един немец. Тоя Йоан Фердинандов, дето го срещнахме, е богат, но онзи, бащата на момичето, беше още по-богат. Вайнер се казваше. Негова дъщеря беше, хубаво момиче, като капка. И добро – стар ли, млад ли срещне, ще го разприказва. И такава едно, как да кажа, види, да речем, слънцето като засяда, и ще каже: ай, че хубаво! Види кон или птиче и – ай, че хубаво! Имаме една баба Стояна, тя накрай селото живееше, бедна жена, тя хванала веднъж петела си, взела ножа и излязла на портата – ще го коли. Ето че иде същото туй момиче – Ирмина, тъй се казваше – и: не бива, казва, бабо, да го колиш. Я какъв е бял! Я какъв е хубав. Не бива, кай, не бива да го колиш. На ти един лев, ама няма да го колиш. Баба Стояна взема лева и пуца петела. На другия ден вижда, че иде момичето, хваща пак петела и грабва ножа. И пак откъртва един лев. Ами, такава е една вещица!... Хайде, Арап, хайде!

Та ще ви кажа, ваша милост, дохождат едно лято юнкери от Букурещ – нали тогаз румънско беше. Дохождат, ходят из къра, мерят, пишат – карти правят. Във всяко село имаше по пет-шест души. Тия, дето бяха у наше село, всички слязоха в чифлика на Вайнера. И Ирмина все с тях. Вечер се приберат, нахранят се, починат малко, след туй засвирят – и танцуват. По харман беше, ще се събудя, гледам, Кокошката подскочила, вече ще се съмне, а прозорците на Вайнера още светят – и танцуват, танцуват. Както и да е, отидоха си юнкерите, замина и Ирмина в Букурещ. После си доде, пак замина и пак се върна. Ама друго стана вече момичето: не приказва, не се смее. Ходи тъй, като пребито, или ще се спре и – мисли, мисли... и един ден зе, че се отрови...

– Отрови се!

– А, страшно нещо беше! Майка й, горката, само дато не умря. Баща й – и той. Стопиха се хората. Направиха тоя гроб, заградиха го и не можаха повече да живеят тука. Продадоха и си отидоха. А, ваша милост, страшна работа беше то!

Изкачихме баира, започнахме да наваляме надолу и конете сами започнаха да препускат. Освен туй тук дъждът като че е бил по-малко и

пътят беше поприбъхтан. По едно време конете тъй се засилиха, че бай Васил с мъка трябваше да ги удържа и да внимава добре, да не ни обърнат някъде. Когато слязохме долу в равнището, показа се насреща и селото, дето отивахме. Но в същото време ние навлязохме в местата дето само преди десетина дни бяха станали големи сражения. Цялата местност наоколо беше се смълчала, изтъпкана и оголяла, като че бита от градушка. Тук-таме – окопи, навред – черни ями от гранати. Разхвърляни дрипи, гилзи от патрони, оглогани скелети на добитък. И – гробове, гробове. Тук ще са се били турци, защото на повечето гробове, вместо камък, какъвто тук няма, беше забита някоя тояга. Наоколо, подплашени от каруцата, разхвърчаваха се големи орляци от чавки, примесени с косове.

Бай Васил поглеждаше гробовете, много от тях засипани тъй набързо, че мъртъвците се виждаха, поклащаше глава и казваше:

– Горките! И тях майка ги е гледала...

Като изневидело въз нас налетяха глутница кучета, големи, охранени, зли, изгубили всеки страх от човека. Селото беше напуснато от хората и тия кучета се скитаха из полето, подивели и люти като вълци. На друго място, въз един яр от желта глина, се показа цял човешки скелет, изчистен, зеленясал, усмихнат. Наоколо земята беше изтъпкана от ситни стъпки. И аз, и бай Васил го видяхме, но нито той, нито аз продумахме нещо. Нямаше хора, нямаше жива душа. В замъгления въздух над тия мъртви полета прехвърчаваха само черните орляци от чавки, размесени с косове.

Стигнахме в селото – село без хора, с празни, занемели къщи, с продънени хамбари, из които беше протекло жито. Скоро аз си свърших работата – и каква работа имах? – предадох едно писмо в щаба, взех друго. Починахме, нахранихме конете и след туй тръгнахме назад. Не исках да мина по тоя страшен път, из който додохме, и казах на бай Василия да избиколи настрана. После, не ми беше добре – усещах, че ще ме втресе, и полегнах в колата. С бай Василия повече не се занимавах и туй като че го усъмни. Навярно си мислеше: тоя човек, както ми каза да заобиколя, няма ли да ми каже да ударя за друго някое село? Безпокойството му растеше. Понякога слизаше, отиваше пред конете и като им дърпаше ушите, за да го ободри от умората, мърмореше:

– Капна добитъка... капна...

Друг път пак слезе, дойде до едно от задните колела, започна да го почуква и си говореше:

Ето че и колелото се разхлопа. Шината ще излезе. Не върви днес и

туй то... Не върви...

– Бай Василе – рекох, като се подигнах от каруцата, – карай право за село!

Той се качи, погледа ме, погледа, след туй се засмя и удари конете.

Сгуших се в яката на шинела, дадох гръб на вятъра и се помъчих да задрема. Някъде колата ме раздрусваше и аз отварях очи: виждах бай Василя замислен, понякога срещях усмихнатия му поглед. И пак задрямвах.

След час-два колата изведнъж спря и аз отворих очи.

– Ето паметника – каза бай Васил.

Обърнах се: оградата на паметника беше на няколко крачки.

– Чакай, аз ще слеза – рекох.

Влязох в оградата и най-напред се спрях пред паметника. На овална порцеланова плочка стоеше фотография на младо момиче. Хубави, светли коси, които трябва да са били руси, падаха на една страна и почти закриваха челото. Очите ѝ бяха големи, бистри, а усмивката... каква доверчива, радостна усмивка! Отдолу с едри букви пишеше: Хермина Вайнер. И още нещо друго.

После се обърнах и погледнах: току пред паметника, на един ред, лежах седем гроба на седем руски офицери. Спрях се пред всеки един. На кръста на всекиго беше написано името на падналия, полкът му, мястото, дето е бил убит, датата. И под всичко туй, което аз не можах да запомня, стояха думите, незабравими завинаги: „Спи, верний син России!“

След мене вървеше бай Васил, спираше се, дето се спирах и аз. Но той като че с други очи гледаше и друго като че си мислеше. Чух го да мърмори:

– Хм... дохождали, пак дохождали. И тя е дохождала. Ей на цветето. Туй цвете сега е турено...

– Какво има? – попитах. – Кой е дохождал?

Той разгъна отчаяно ръце, в една от които държеше камшика, и каза:

– Какво има ли, ваша милост? Все същото, все същото! Жени нали са, все са едно!...

Не го разбрах и погледнах към паметника. Нататък погледна и бай Васил. От овалния портрет се усмихваше Хермина Вайнер.

– Тия казаци – продължи бай Васил, все тъй отчаян, – аз ги познавам. Не познавам всички, но двама от тях ги зная. Преди битката бяха в наше село, в къщата ми бяха. Млади хора, хубави хора, юнаци. Додоха и

засвириха с хармоника. Събраха се момичетата на немците, и мойто момиче, и затанцуваха. Нашите момичета знаят да играят полка, от немците се учат. Свири хармониката и танцуват, танцуват, а ония махмузи – дзън, дзън, дзън... Цяла нощ. На сутринта се започна битката. На другия ден ги донесоха на носилка – убити. Хей, ваша милост. Не ми бяха деца, а в къщата ми огън падна. Донесоха и други и всичките ей на, тука ги погребяха. Оттогаз момичетата на немците и мойто момиче Неша дохождат тук през ден, през два и им носят цвете. Ей на, Неша пак е дохождала. Познавам цветето от градината...

Хермина Вайнер се усмихваше. Усмихваше се на мене, на думите на селянина, усмихваше се на седемте юнака, които лежаха под земята пред нея. По-тъмни ставаха облаците на небето и вятърът свиреше през дъските на оградата.

Излязохме и се качихме на колата.

– Не ми е за друго – подзе все тъй угрижен бай Васил. – Най-последна хора сме, християни сме, а и те, дето се казва, са ни освободили. Ама не е хубаво, кога човек си тури мисъл на сърцето – гледам, съхне момичето ми, вехне, замязало е на сянка...

Селото беше близо и тъй като между другите къщи се показва голяма бяла сграда, дето се виждаха да ходят войници и където навярно беше и комендантът, бай Васил се сепна, шибна конете и ние влязохме в селото със също такова препускане, както когато излязахме.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов или екип на abc дизайн

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7906>]